

ISBN: 90 8560 006 5
BV Uitgeverij SWP

Families First

Handleiding voor gezinsmedewerkers

Han Spanjaard
Marianne Haspels

INHOUD

Inleiding	11
1. De basis van Families First	14
1.1 Filosofie van Families First	14
1.2 Kenmerken van Families First	16
1.3 Competentiemodel	18
1.3.1 Factoren die competentie beïnvloeden	18
1.3.2 Ontwikkelingstaken	20
1.3.3 Competentieanalyse	22
1.3.4 Competentievergroting	24
1.4 Leertheorieën	26
1.4.1 Operante leertheorie	27
1.4.2 Cognitieve leertheorie	30
1.4.3 Sociale leertheorie	31
1.4.4 Zelfmanagementtheorie	31
1.5 Systeemdenken	32
1.6 Sociale netwerkbenadering	35
1.7 Crisisinterventie en veiligheid	36
1.8 Samenvatting	40
2. Start en fasering	41
2.1 Start van de hulp en opbouwen van een werkrelatie	43
2.1.1 Meerzijdig partijdig	43
2.1.2 Introductie per telefoon	44
2.1.3 Eerste contact met het gezin	46
2.1.4 Kalmeren van gezinsleden	48
2.2 Fase 1: informatiefase	49
2.3 Fase 2: veranderingsfase	50
2.4 Fase 3: afrondingsfase	51
2.5 Overzicht	52
3. Informatie verzamelen	54
3.1 Basisvaardigheden voor het verzamelen van informatie	54
3.1.1 Observeren	54
3.1.2 Algemene gesprekstechnieken	56
3.1.3 Actief luisteren	59
3.1.4 Bespreken van de veiligheid van kinderen	61
3.1.5 Observeren uit de tweede hand	62

3.2	Hulpmiddelen voor het verzamelen van informatie	63
3.2.1	Introductie van hulpmiddelen	63
3.2.2	Vragenlijsten	64
3.2.3	Dagelijkse Routine Interview	65
3.2.4	Genogram	68
3.2.5	Formulier 'veiligheid in het gezin'	68
3.2.6	Wenskaarten	69
4.	Informatie analyseren en doelen stellen	75
4.1	Rol van de gezinsmedewerker	75
4.2	Analyse van de veiligheid	76
4.3	Competentieanalyse	79
4.4	Probleemanalyse	82
4.5	Doelen	84
4.6	Werkpunten	87
4.7	Gezinsleden motiveren	89
4.8	Verslaglegging	93
5.	Taakverlichting	94
5.1	Praktische hulp	94
5.2	Mogelijkheden voor materiële hulp	95
5.3	Structuur bieden	97
5.4	Verstrekken van informatie	99
5.5	Vorbewerken van de omgeving	101
5.6	Tot slot	101
6.	Veiligheid en kindermishandeling	102
6.1	Veiligheid bij aanvang van de hulp	103
6.2	Voorzorgsmaatregelen bij onveilige situaties	104
6.3	Vergroten van veiligheid	105
6.4	Signalering van kindermishandeling tijdens de hulp	107
6.5	Herstel van veiligheid	109
6.6	Tot slot	115
7.	Vaardigheden leren	116
7.1	'Waaroms'	117
7.2	Feedback op adequaat gedrag	117
7.3	Instructie en gedragssuggestie	118
7.4	Model staan	124
7.5	Gedragsoefening	125
7.6	Verschillen tussen kinderen, jongeren en ouders	128

8. Gedachten en gevoelens beïnvloeden	131
8.1 Beïnvloeden van gedachten	131
8.1.1 Storende en helpende gedachten	131
8.1.2 Gebruik van de techniek in gezinnen	132
8.2 Technieken voor het omgaan met gevoelens	136
8.2.1 Thermometer en eerste hulpkaart	137
8.2.2 Stop, denk en doe	140
8.3 Herkennen en benoemen van gevoelens	141
9. Problemen oplossen en keuzes maken	144
9.1 Stapsgewijs vragen beantwoorden	144
9.2 Potlood- en papiertraining	145
9.2.1 Potlood- en papiertraining met één gezinslid	145
9.2.2 Potlood- en papiertraining met het gezin	148
10. Activeren van het sociale netwerk	152
10.1 Sociale ondersteuning en sociaal netwerk	152
10.2 In kaart brengen en analyseren van het netwerk	153
10.3 Netwerkschema en netwerklijst	154
10.4 Interventies gericht op het activeren van het sociale netwerk	159
10.5 Conflictbemiddeling	159
11. Opvoedingsvaardigheden	163
11.1 Vergroting van de opvoedingscompetentie	164
11.2 Basisvaardigheden: observeren en aansluiten	171
11.3 Communicatievaardigheden	172
11.4 Opvoedingsvaardigheden gericht op gedragsverandering bij kinderen	175
11.4.1 Adequaat gedrag versterken en aanleren	175
11.4.2 Inadequaat gedrag verminderen of stoppen	178
11.5 Gedragskaart en beloningen	183
11.6 Gedragsverandering bij adolescenten	187
11.7 Bedenkingen van ouders	189
12. Werksituatie van de gezinsmedewerker	193
12.1 Contact met de teamleider	193
12.2 Contact met collega's	195
12.3 Handelen in situaties waarin geweld dreigt of plaatsvindt	195
12.4 Onregelmatigheid en beschikbaarheid	198
12.5 Helpende gedachten en handelingen	199
12.6 Samenvatting	202
13. Afsluiting en follow-up	203
13.1 Afsluiting	203
13.2 Vervolghulp	205
13.3 Eindrapportage	206
13.4 Follow-upbezoeken en nazorg	208

14. Kwaliteitsbewaking en varianten van Families First	210
14.1 Streven naar kwaliteit	211
14.2 Enkele resultaten uit onderzoek	214
14.3 Kwaliteitstoetsing Families First	216
14.4 Verschillende varianten	220
14.4.1 Families First en andere gezinsgerichte hulpvormen	220
14.4.2 Is Families First ook geschikt voor andere doelgroepen?	222
14.5 Het laatste woord	224
Literatuur	227
Over de auteurs	230